

Розвиток творчих здібностей та креативного мислення

(реферативний огляд видань за період 2006 – 2012 рр.)

Укладач: О. В. Годз,
н.с. відділу наукової
реферативної інформації
ДНПБ України ім.
В. О. Сухомлинського

У даному реферативному огляді для розкриття розвитку творчих здібностей та креативного мислення особистості було опрацьовано матеріали друкованих видань: книг, статей з періодичних та продовжуваних видань, опублікованих за період 2006 – 2012 рр. в Україні. При підготовці огляду було використано реферативну базу даних (РБД) „Україніка наукова” та галузеву РБД з веб-порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Розвиток творчих здібностей

***Здібності** - індивідуальні особливості, що забезпечують успіх у діяльності й легкість оволодіння нею. Здібності виявляються в швидкості, глибині і міцності оволодіння способами та прийомами діяльності.*

Будь-яка діяльність вимагає від людини не однієї здібності, а багатьох.

***Творчі здібності** – це здатність дивуватися і пізнавати, вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, це націленість на відкриття нового і здатність до глибокого усвідомлення свого досвіду. Основні показники творчих здібностей:*

- швидкість думки – кількість ідей, що виникають в одиницю часу.

- гнучкість думки – здатність швидко і без внутрішніх зусиль переключатися з однієї ідеї на іншу, бачити, що інформацію, отриману в одному контексті, можна використати в іншому.

– оригінальність – здатність до генерації ідей, що відрізняються від загальноприйнятих, парадоксальних, несподіваних рішень. Вона пов'язана з цілісним баченням усіх зв'язків і залежностей, непомітних при послідовному логічному аналізі.

Вплив пошуково-дослідницької діяльності старшокласників на розвиток їхніх творчих здібностей / Л. В. Тихенко, Н. Ю. Сидоренко // Позашк. освіта та виховання . — 2008. — N 1. — С. 30-35. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

Визначено соціально-педагогічні аспекти пошуково-дослідницької діяльності. Розглянуто групи базових вмінь та навичок (інтелектуальні, практичні, навички самоорганізації та самоконтролю), сформованих під час дослідницької роботи. На основі моніторингу навчально-виховної діяльності

*Малої академії наук України (МАН) визначено функції пошуково-дослідницької діяльності, що забезпечують розвиток **творчих здібностей**. Запропоновано авторську методичку формування **творчих здібностей** старшокласників у процесі пошуково-дослідницької роботи як складової системи навчально-виховної роботи, яку апробовано протягом 2003 - 2006 рр. в Сумському територіальному відділенні МАН. Охарактеризовано складові структури методички науково-методична розробка методички, реалізація методички, система роботи з **розвитку творчих здібностей**. Обгрунтовано думку, що організація навчально-виховної роботи територіального відділення МАН має здійснюватися з урахуванням її переорієнтації з навчальної на навчально-розвивальну мету, що залежить, зокрема, від якості розробки програмних та науково-методичних матеріалів. Висвітлено основні етапи здійснення орієнтації виховного процесу на розвиток творчих здібностей.*

Дидактичні умови організації інноваційного навчання у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Н. В. Чен ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. — Х., 2011. — 20 с. — укр.

*Розглянуто проблеми організації інноваційного навчання у педагогічних ВНЗ. Розкрито суть понять "інновація", "інноваційне навчання", "організація інноваційного навчання", визначено особливості інноваційного навчання та його організації у процесі підготовки майбутніх вчителів до професійної діяльності. Теоретично обгрунтовано й експериментально перевірено дидактичні умови організації інноваційного навчання, уточнено критерії та показники рівнів готовності майбутніх вчителів до педагогічної діяльності. Реалізовані у педагогічному експерименті умови сприяють підвищенню якості навчання студентів і забезпечують формування глибоких професійних і психолого-педагогічних знань, розвивають творче мислення, **творчі здібності** майбутніх педагогів.*

Діагностика впливу занять у позашкільних закладах на розвиток учнів / К.Ф. Мусаєв // Наука і освіта . — 2009. — N 10. — С. 205-209. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Розглянуто діагностику впливу занять у позашкільних закладах на розвиток учнів та їх творчих здібностей. Розкрито сутність понять "здібності", "творчі здібності". Висвітлено питання ролі рухового аналізатора в функціональному розвитку мозку дітей, їх розумових здібностей, особливостей умовно-рефлекторної діяльності дітей залежно від ступеня включення рухів. Акцентовано увагу на результатах констатуючого експерименту, спрямованого на перевірку впливу трудових дій на розвиток психофізіологічних якостей дітей. Запропоновано методички щодо перевірки пам'яті, уваги й інтелектуальної діяльності учнів, а саме:

запропоновані В. А. Худіком, "Рахунок та обчислення по Крепеліну", методика "Виключення", "Тест зорової ретенції Бентона".

Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень: моногр. / Держ. фонд фундамент. дослідж. М-ва освіти і науки України / Ред.: В.О. Моляко; О.Л. Музика. — Житомир: Рута, 2006. — 320 с. — Бібліогр.: с. 306-319. — укр.

*Розглянуто проблеми розвитку **творчих здібностей** і обдарованості. З використанням розроблених методик, зокрема, КАРУС, МВЦС (методики вивчення ціннісної свідомості), МВДЗ (методики вивчення динаміки здібностей), розкрито особливості взаємовпливу вікових, соціально-психологічних і суб'єктно-ціннісних чинників у розвитку творчо обдарованої особистості. Запропоновано системи тренінгів ціннісної підтримки розвитку здібностей і результати біографічних досліджень життєвого шляху обдарованих людей.*

Літературна творчість - ефективний засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів / Г. І. Колеснікова // Педагогіка вищ. та серед. шк.: зб. наук. пр. — 2010. — Вип. 28. — С. 239-244. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

*Висвітлено питання про основні напрямки розвитку літературних **творчих здібностей** молодших школярів. Розглянуто шляхи реалізації літературних здібностей учнів на уроках читання. Запропоновано вправи, які допоможуть розвивати словесну творчість. Описано принципи аналізу літературного твору з урахуванням жанрових особливостей, що є одним з напрямків роботи над розвитком поетичної творчості школярів. Зазначено, що розвиток літературної творчості - це інтегрований безперервний процес, що триває не лише на уроках, а й у позанавчальний час.*

Метод проектів в організації дослідницької діяльності як чинник розвитку творчих здібностей учнів / О. Липецький // Позашк. освіта та виховання . — 2008. — № 2. — С. 33-36. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

*Проаналізовано умови розвитку творчих здібностей учнів у технічних гуртках позашкільних навчальних закладів. Уточнено визначення поняття "**здібності**" та фактори, які впливають на їх формування. Окреслено роль технічних гуртків у активізації творчих здібностей учнів, становленні творчої особистості підлітка, його готовності до творчої діяльності. Зосереджено увагу на організації навчально-дослідницької діяльності учнів у технічних гуртках позашкільних навчальних закладів, в основі якої лежить метод навчального проекту як особистісно орієнтована технологія та спосіб організації самостійної діяльності учнів, спрямований на виконання завдань навчального проекту, що інтегрує в собі проблемний підхід, групові методи, рефлексивні, презентаційні, дослідницькі, пошукові та інші підходи.*

*Розкрито сутність навчально-дослідницької діяльності учнів, дослідницького методу та навчального експерименту. Охарактеризовано навчальний проект для учня та навчальний проект для вчителя. Визначено вимоги до навчально-дослідницьких проектів учнів. Констатовано, що розвиток **творчих здібностей** учнів у технічних гуртках позашкільних навчальних закладів направлений на формування учня як творчої особистості, його готовності до повноцінної творчої діяльності, визначення методів стимуляції творчої активності гуртківців. Зазначено, що метод проектів дає змогу комплексно розкрити творчий потенціал особистості учня та використовувати сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу.*

Методика розв'язання проблемних завдань як засобу розвитку творчих здібностей школяра / Л.А. Якубова // Педагогіка і психологія проф. освіти . — 2008. — N 2. — С. 97-103. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.

*Досліджено проблемні ситуації, які розглянуто через призму трьохкомпонентної структури: проблеми, методу, результату. Виокремлено п'ять проблемних ситуацій, які відносяться до саме творчих завдань. Зазначена класифікація надає можливість вимірювати як **творчі здібності та завдання**, так і основні принципи формування творчої особистості школяра.*

Методика розвитку творчих здібностей майбутнього вчителя музики в процесі вокальної підготовки: автореф. дис... канд. пед. наук / Г.П. Панченко ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2008. — 20 с. — укр.

*На підставі аналізу психолого-педагогічної, музикознавчої, методичної літератури вивчено стан проблеми у педагогічній теорії та практиці. Розкрито суть поняття "**творчі здібності**". Розкрито педагогічні можливості вокальної імпровізації та тембрового варіювання. Визначено критерії та показники розвиненості творчих здібностей майбутніх учителів музики у процесі вокальної підготовки. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено авторську методичку розвитку творчих здібностей вчителя у процесі вокальної підготовки з використанням комплексу творчих методів, а саме: емоційно-усвідомленого інтонування, мелодекламації текстів, емоційного самонастроювання, перевтілення, пошуку виразних мовних інтонацій, ритмічного та тембрового варіювання, вокальної імпровізації. Розроблено спецкурс "Розвиток творчих здібностей у процесі вокальної підготовки" та відповідні методичні рекомендації для студентів, магістрантів зі спеціальності "Вокал" (академічний, естрадно-джазовий), вчителів музики загальноосвітніх шкіл). Виявлено значущість та практичну цінність результатів дослідження. З'ясовано перспективи подальшої розробки даної проблематики.*

Методика формування творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва: Автореф. дис... канд. пед. наук / М.І. Стась ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2007. — 20 с. — укр.

*Науково обгрунтовано, розроблено й експериментально перевірено поетапну методика формування творчих здібностей майбутніх учителів. Виявлено ефективні методи актуалізації їх художньо-творчої діяльності. **Творчі здібності** майбутніх учителів образотворчого мистецтва визначено як особистісні утворення, що спонукають до постійного творчого пошуку, необхідності оволодіння творчими вміннями, результатом чого є створення нових творів образотворчого мистецтва за критеріями новизни, оригінальності та об'єктивної значущості. Доведено, що складові елементи цього поняття знаходять своє виявлення в уміннях зображення та уміннях вираження майбутніми вчителями образотворчого мистецтва. Обгрунтовано, що їх **творчі здібності** ефективно формуються у процесі залучення до практичної художньої діяльності. Визначено критерії та показники, встановлено рівні сформованості творчих здібностей даних студентів. Запропоновано методика формування у них цих здібностей, а саме: пошуково-адаптаційного, зображувально-виражального й аналітично-узагальнювального етапів.*

Міжпредметні зв'язки у навчанні фізики як засіб розвитку творчих здібностей учнів основної школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. П. Войтович ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2010. — 20 с. — укр.

*Обгрунтовано актуальність проблеми впровадження та використання міжпредметних зв'язків у навчанні фізики для розвитку творчих здібностей учнів основної школи. Визначено зміст поняття "**творчі здібності**", виявлено психолого-педагогічні умови ефективного використання міжпредметних зв'язків у навчальному процесі з фізики для розвитку творчих здібностей учнів. Розроблено систему дидактичних засобів міжпредметного змісту (задачі, додаткові завдання міжпредметного змісту для фронтальних лабораторних робіт, уроки, проекти, факультативи). Розглянуто можливості міжпредметних зв'язків фізики та сучасних комп'ютерних технологій у формуванні творчих здібностей на підставі застосування методу проектів. Доведено, що розроблена методика використання дидактичних засобів міжпредметного змісту дозволяє підвищити рівень розвитку творчих здібностей учнів основної школи.*

Особливості розвитку творчих здібностей розумово відсталих дітей на заняттях з образотворчого мистецтва / С. М. Гуменюк // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Корекц. педагогіка і психологія . — 2011. — Вип. 3. — С. 54-58. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

*Розглянуто спеціальні корекційні засоби та методи, спрямовані на підвищення творчих можливостей розумово відсталих дітей, а саме - образотворчу діяльність як одну з найдоступніших для учнів з інтелектуальними порушеннями форм **творчості**. Висвітлено роль образотворчого мистецтва в розвитку особистості дитини, охарактеризовано різні його види. Окреслено функції такого виду образотворчої діяльності як малювання, через яке дитина поринає у світ мистецтва, самовиражається, розкриває свій внутрішній світ. Малюнок презентує дитину в соціумі як компетентну й успішно соціалізовану, позитивно чи негативно налаштовану особистість. Аргументовано, що діти з вадами розумового розвитку не менш талановиті ніж решта дітей, вони лише вимагають трохи більше уваги, детального пояснення.*

Планування і управління розвитку у курсантів елементів творчої діяльності / В.І. Лисенко // Наук. вісн. ХДМІ . — 2011. — N 2. — С. 86-92. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

*Викладено складові компоненти поняття "**Творчі здібності**", вказано шляхи їх розвитку. Цілеспрямована і систематична робота з планування розвитку творчих здібностей дозволить сформувати у курсантів стійкі компоненти творчого стилю мислення.*

Проблема діагностики творчих здібностей у діяльності психологічної служби ВНЗ / Я. Василькевич // Рідна шк . — 2008. — N 10. — С. 43-45. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

*Проаналізовано стан психодіагностики креативності. Розглянуто перші дослідження у галузі розробки методів діагностики **творчих здібностей** Ф.Гальтона, роботи Дж. Гілфорда початку 1950-х рр., який виділив основні параметри креативності: здатність до виявлення і постановки проблем; здатність до генерування великої кількості ідей; гнучкість - здатність продукувати різноманітні ідеї; оригінальність - здатність продукувати віддалені асоціації, незвичні відповіді, нестандартні рішення; здатність вдосконалювати об'єкт, додаючи деталі; здатність розв'язувати проблеми, проявляти семантичну гнучкість - побачити в об'єкті нові ознаки, знайти нове використання. Охарактеризовано тести творчого мислення Е. Торранса, основним недоліком яких, як і тестів Дж. Гілфорда, було неврахування мотивації та інших особистісних характеристик як суттєвих аспектів творчих здібностей, тести креативності будувалися за тими самими принципами, що і тести інтелекту: були швидкісними методиками з жорстко заданим змістом. Розкрито підходи до поняття креативності з погляду гуманістичної психології, представники якої розглядали його у контексті особистісної зрілості. З огляду на це відзначено тест віддалених асоціацій С. Медніка, методику "креативного поля" Д.Б. Богоявленської. Зазначено, що наведені*

підходи у розумінні креативності не є взаємовиключними, а доповнюють один одного. Висловлено думку, що оцінка креативності за результатом розроблена значно краще, ніж оцінка процесу творчості.

Проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів у художній спадщині українських педагогів (др. пол. XIX - XX ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О. В. Барнич ; Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. — Чернігів, 2011. — 19 с. — укр.

Проаналізовано особливості впливу креативного потенціалу художньої спадщини українських педагогів (друга половина XIX - XX ст.) (Олена Пчілка, С. Русова, Б. Грінченко, М. Коцюбинський, Леся Українка, К. Малицька, Марійка Підгірянка, І. Блажкевич) на процес розвитку творчих здібностей особистості молодшого школяра. Розкрито погляди педагогів на проблему розвитку творчих здібностей, формування творчої особистості учня молодшого шкільного віку. Визначено напрями застосування художньої спадщини педагогів з метою реалізації творчого потенціалу молодших школярів у процесі роботи з текстовим матеріалом, який містить креативний та морально-етичний компоненти. Визначено першочергову значущість взаємодії понять "творчі здібності" та "мораль" для оптимізації процесу розвитку творчих здібностей особистості учня молодшого шкільного віку та креативний потенціал художньої спадщини українських педагогів (друга половина XIX - XX ст.) щодо реалізації даної взаємодії. Проаналізовано авторський дидактичний посібник та результати роботи з ним учнів молодшого шкільного віку в різних регіонах України.

Психологічні особливості взаємозв'язку й динаміки розвитку творчого мислення й хореографічних здібностей у студентів хореографічного факультету в процесі навчання / К. А. Русанова // Наука і освіта . — 2010. — Спец. вип.: проект "Когніт. процеси та творчість". — С. 251-255. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Обговорено проблему розвитку творчих здібностей майбутніх хореографів, специфіку розвивального впливу хореографічного мистецтва на особистість. За допомогою методики "Дослідження візуального мислення", тестової методики "творчі здібності до хореографічної імпровізації" (С. М. Симоненко, К. А. Русанова) та методу експертних оцінок за участю 51-го студента кафедри хореографічного виховання Інституту мистецтв ПДПУ ім. К. Д. Ушинського досліджено зв'язок між творчим мисленням і хореографічними здібностями особистості. Встановлено, що рівень розвитку хореографічних здібностей взаємозалежний з такими показниками творчого мислення, як гнучкість, швидкість, оригінальність, конструктивна активність, семантична, поведінкова і невербальна продуктивність.

Розвиток літературно-творчих здібностей молодших школярів засобами різних видів мистецтв / М.В. Явоненко // Педагогіка і психологія проф. освіти . — 2008. — N 5. — С. 69-75. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Досліджено проблему розвитку літературно-творчих здібностей молодших учнів, визначено роль різних видів мистецтв у цьому процесі. Розкрито деякі аспекти формування емоційно-чуттєвої сфери уявлення, мислення, мови як складників здібностей учнів молодших класів.

Розвиток творчих здібностей майбутніх учителів - передумова формування мобільності / Ю. Музиченко // Рідна шк . — 2006. — N 9. — С. 20-22. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проаналізовано наукові джерела з питань творчих здібностей. Наголошено, що фундаментом ефективного залучення майбутніх учителів до творчої діяльності є дослідницький метод, який забезпечує творчу самореалізацію студентів, сприяє їх творчому саморозвитку. Запропоновано шляхи вирішення проблем у галузі інтелектуального, культурно-наукового розвитку студентів.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів з особливими потребами на уроках музики / Л.О. Куненко // Педагогіка і психологія проф. освіти . — 2008. — N 5. — С. 76-82. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розглянуто умови активізації творчих здібностей дітей з особливими потребами розвитку. Виокремлено загальні завдання і принципи естетичного розвитку аномальних дітей за допомогою засобів різних видів мистецтв, і музичного, як найбільш доступного, ефективного та провідного за умов спеціальних шкіл-інтернатів.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами театрального мистецтва в умовах дозвілля: Автореф. дис... канд. пед. наук / М.Г. Татаренко ; Київ. нац. ун-т культури і мистец. — К., 2006. — 21 с. — укр.

Досліджено шляхи, форми та методи розвитку творчих здібностей молодших школярів за умов дозвілля засобами театрального мистецтва. Розвинуто теоретичні засади даної проблеми. Розглянуто творчі здібності у контексті загальнотеоретичних досліджень. Визначено можливості театрального мистецтва для розвитку цих здібностей. Виявлено особливості дозвілєвої діяльності, що мають бути враховані під час організації занять молодших школярів театральним мистецтвом.

Розвиток творчих здібностей студентів ВНЗ при вивченні курсу "Елементи декоративно-прикладного мистецтва" / І. В. Серьогіна //

Педагогіка вищ. та серед. шк.: зб. наук. пр . — 2009. — Вип. 26. — С. 318-321. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Виокремлено структурні блоки творчих здібностей: мотиваційно-творча активність особистості, інтелектуально-логічні здібності, інтуїтивні здібності, світоглядні якості, комунікативно-творчі здібності. Визначено педагогічні умови ефективного розвитку творчих здібностей студентів у процесі вивчення декоративно-прикладного мистецтва: наявність стійкої позитивної мотивації до активної творчої діяльності, орієнтація навчально-пізнавального процесу на саморозвиток студентів, поєднання традиційних і нетрадиційних методів і форм навчання, що стимулюють розвиток художньо-творчого мислення, оптимальний вибір завдань, що відповідають потребам і здібностям студентів - майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Розвиток творчих здібностей студентів у позанавчальній діяльності / А. А. Григор'єва // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту. Сер.: Педагогіка . — 2009. — № 2. — С. 211-215. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.

Розглянуто проблему розвитку творчих здібностей студентів. Проаналізовано різноманітні підходи до трактування понять "творчість" і "творчі здібності". З'ясовано шляхи формування творчих здібностей студентської молоді у процесі роботи у позанавчальних об'єднаннях.

Розвиток творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / І. О. Серета ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Т., 2011. — 18 с. — укр.

Дослідження присвячене проблемі розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку в процесі фізичного виховання. Здійснено аналіз стану даної проблеми у педагогічній теорії та практиці, з'ясовано сутність поняття "творчі здібності" та визначено їх структуру, адаптовану до процесу фізичного виховання. Виявлено віковий період учнів - синтетивний - для розвитку творчих здібностей, конкретизовано критерії та показники рівнів розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі фізичного виховання. Розроблено, обгрунтовано та наведено у моделі систему розвитку творчих здібностей, яка містить цільовий, структурно-змістовий, процесуальний, оцінювальний та результативний компоненти з наповненням їх підсистемами, елементами та визначенням взаємозв'язків між ними для ефективного розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку в процесі фізичного виховання.

Розвиток творчої діяльності учнів у процесі вивчення функцій в основній школі: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / І.В.

Калашніков ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2003. — 19 с. — укр.

На підставі матеріалу функціональної лінії основної школи розроблено, теоретично та експериментально обґрунтовано методичну систему вивчення тем, які її складають, що сприяє розвитку творчої діяльності учнів. Уточнено поняття "творчі здібності", "творче мислення", "творча діяльність", "творча задача". Розроблено нову схему диференціації навчання математики, яка враховує психологічні особливості учнів. Виділено та охарактеризовано рівні розвитку творчих здібностей учнів основної школи. Визначено дидактичні передумови розвитку творчої діяльності школярів у процесі вивчення теми "функціональні лінії" основної школи.

Розвиток творчої особистості дитини в умовах навчально-виховного комплексу / С. Уфімцева // Неперерв. проф. освіта: теорія і практика . — 2006. — N 3-4. — С. 104-107. — укр.

Розглянуто проблему розвитку творчих здібностей особистості за умов навчально-виховного комплексу "Домінанта". Зазначено, що специфікою організації навчально-виховного процесу є забезпечення наступності у загальному розвитку дитини дошкільного та молодшого шкільного віку. Доведено, що реалізація індивідуального та диференційованого підходу вимагає єдності зусиль з боку батьків, педагогів і психолога.

Творчий розвиток особистості - одне з найважливіших завдань гуманістичного освітнього процесу / Т. М. Козіна, Р. І. Нікітенко // Наша шк . — 2008. — N 4. — С. 37-42. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.

*Розглянуто роль позашкільної освіти у становленні творчої особистості, розвитку таких рис характеру, що сприяють творчості. Окреслено принципи навчання та виховання, що є визначальними для освітнього процесу позашкільних навчальних закладів. Зосереджено увагу на організації пошукової та науково-дослідної діяльності, яка формує та розвиває у вихованців гуртків, творчих об'єднань якісні особистісні зміни, базові **творчі здібності**, а саме: інтелектуально-евристичні, інтелектуально-логічні, комунікативні, самоорганізаційні, мотиваційно-творчу активність, індивідуальний стиль творчої діяльності. Визначено основні функції пошукової та науково-дослідної діяльності вихованців позашкільних навчальних закладів, що забезпечують розвиток творчої активності особистості. Висвітлено досвід організації різних форм і методів пошукової та дослідної діяльності в позашкільних навчальних закладах Одеської області. Акцентовано увагу на спільній користі співробітництва позашкільних навчальних закладів і шкіл у справі розвитку творчих здібностей, пізнавальної та творчої активності дітей.*

Розвиток креативного мислення

Креативність — (лат. *creatio* — створення) — новітній термін, яким окреслюються «творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до просування принципово нових ідей, що входять в структуру обдарованості в якості незалежного фактора».

Креативне мислення — це комбінація особистих властивостей і особливостей характеру. Діяльність людини може вважатися креативною, якщо вона включає в себе нові або унікальні підходи та методи вирішення різних проблем і може виражатися як у створенні всесвітньо відомих шедеврів, так і в умінні вирішувати повсякденні питання. Ключовим елементом, необхідним для креативності, є мотивація. Цей факт узгоджується з визначенням креативного мислення, у якому особистість сама визначає для себе спонукання, необхідне для здійснення великих справ. Креативні продукти можуть бути дуже різноманітні за природою: нове вирішення проблеми в математиці, відкриття хімічного процесу, створення музики, картини чи поеми, нової філософської чи релігійної системи, нововведення у правознавстві, свіже рішення соціальних проблем тощо.

Візуальна креативність у структурі візуально-мислинневої діяльності / О.М. Грек // Наука і освіта . — 2007. — № 4-5. — С. 31-35. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

Розкрито особливості візуальної креативності як емпіричної характеристики візуального мислення. Проаналізовано структурні компоненти візуальної креативності. Досліджено особливості розвитку зазначеної характеристики у підлітковому віці. Констатовано, що перспективою подальших наукових досліджень у цій галузі є розробка системи розвивальних завдань.

Креативність як основа психічного здоров'я особистості / О. В. Лобода // Наука і освіта . — 2010. — № 3. — С. 61-65. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.

Проведено теоретичний аналіз індивідуальних ресурсів у контексті психічного здоров'я особистості: наведено основні тенденції висвітлення даного особистісно-соціального явища, розглянуто його об'єктивну і суб'єктивну сторони, що проявляються шляхом визначення соціальної значущості створюваних нововведень, їх корисності в збереженні енергії людини і людства та творчим потенціалом особистості, взаємозв'язком з актуальною креативністю; визначення сутності терміну "творчий потенціал" через поняття "творча активність", яка може проявлятися в особистості; у соціумі; в особистісній інтеріоризації. Наведено рисунки, де подано структуру творчого потенціалу з позицій багатofакторного та

*системного підходів, та як інтегральну властивість. Виокремлено структурні компоненти творчого потенціалу: теоретичний базис, що розглянуто як інформованість; мотиваційно-вольовий компонент - як психологічну готовність; методичний базис - володіння інструментарієм; **креативне мислення**; продукт творчої діяльності. Виявлено взаємозв'язок психологічного благополуччя та здоров'я особистості з її індивідуальними потенційними можливостями. Зазначено, що творчий потенціал особистості - це інтегральна динамічна особистісно-соціальна властивість, здатність людини до творчої діяльності, що є фундаментом її психічного благополуччя.*

Креативність мислення при рішенні пізнавальних задач образотворчого характеру як одна з умов обдарованості учнів / Л.Т. Котлярова // Вісн. Харк. держ. акад. дизайну і мистец . — 2002. — N 12. — С. 21-26. — Бібліогр.: 2 назв. — укр.

Виявлено умови успішного вирішення образотворчих завдань на заняттях з малювання у молодших підлітків. Розкрито типи завдань, а також розглянуто вплив педагогічного керівництва на вирішення образотворчого завдання. Встановлено, що на вирішення образотворчих завдань підлітками великий вплив має спеціально розроблене положення та стимулювальні види допомоги

Креативне мислення як чинник соціалізації дітей молодшого шкільного віку: автореф. дис... канд. психол. наук / Ю.В. Курята ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького. — Хмельниц., 2008. — 20 с. — укр.

*Досліджено актуальну проблему впливу **креативного мислення** на процес соціалізації дітей молодшого шкільного віку. Розкрито сутність поняття "соціалізація", розглянуто структуру даного феномену, здійснено багаторівневий аналіз його чинників, уточнено критерії гармонійності. Експериментально визначено основні негативні показники проходження даного процесу молодшими школярами на сучасному етапі. Обґрунтовано шляхи та засоби розвитку **креативного мислення** учнів початкової школи, запропоновано методіку педагогічного управління даним процесом у школі. Розроблено спеціальну систему завдань, спрямованих на розвиток **креативного мислення** молодших школярів засобами освіти, зроблено її апробацію на заняттях з іноземної мови. Експериментально доведено, що **креативне мислення** є сприятливим інтегруючим чинником соціалізації.*

Креативно-двигательные действия человека как объект социокультурного анализа и дидактического исследования (ч.І) / С.В. Дмитриев // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту . — 2002. — N 17. — С. 77-89. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Розробка концепцій утворення у ХХІ ст. значною мірою пов'язана з тенденціями гуманізації та гуманітаризації, створенням умов для освоєння комунікативної і проектно-технологічної культури мислення і діяльності фахівця. Зазначено, що проектність, технологічність - визначальні властивості розумової та практичної діяльності людини. Комунікативністю пронизана наука, мистецтво, педагогіка, психологія людини. Однак, у традиційній дидактиці дана проблема не знайшла ще достатнього висвітлення.

Методичні аспекти розвитку креативного мислення у проектуванні / Л.С. Грицюк, О.П. Пекарчук // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка" . Архітектура. — 2010. — N 674. — С. 27-31. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.

*Розглянуто проблеми розвитку **креативного мислення** в проектуванні, способи формування **креативної ідеї** як основи творчої діяльності.*

Нетрадиційні письмові роботи з мови - один із засобів розвитку креативності старшокласників в умовах профільної освіти / Л. Димченко // Рідна шк . — 2010. — N 4/5. — С. 40-43. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

*Запропоновано авторську технологію написання нетрадиційних письмових робіт на уроках мови, яка є однією із форм розвитку **креативності** старшокласників. Виділено тематичні модулі для написання нетрадиційних письмових робіт і у табличній формі подано тематику кожного модуля, жанри і форми робіт, розроблені на основі "Я-концепції" розвитку особистості. Висвітлено зміст системи роботи щодо розвитку творчих здібностей ліцеїстів.*

Особливості розвитку креативних форм мислення в підлітковому віці: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / І. В. Розіна ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. — О., 2009. — 21 с. — укр.

*Розкрито поняття "креативні форми мислення", які розуміються як продуктивні мисленнєві процеси, що наділені **креативністю** як специфічною властивістю та виконують функцію **креативності**. Розглянуто вербально-понятійне та візуальне мислення як **креативні форми мислення**, досліджено особливості їх розвитку та взаємозв'язку у підлітковому віці. Розкрито специфіку розвитку процесуальних і змістових компонентів **креативності** як властивості візуального та вербально-понятійного мислення. Виявлено сензитивні періоди, динаміку розвитку та взаємозв'язку вербальної та візуальної **креативності** в підлітковому віці. Розроблено тренінгову програму з розвитку **креативного мислення** підлітків. Вивчено розвивальний вплив розробленої тренінгової програми на структурні компоненти креативних форм мислення у підлітковому віці.*

Психологічні особливості розвитку креативних форм мислення в підлітковому віці: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / І.В. Розіна ; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. — О., 2009. — 21 с. — укр.

Розкрито сутність креативних форм мислення як продуктивних мисленнєвих процесів, що наділені креативністю як специфічною властивістю та виконують функцію креативності. Розглянуто вербально-понятійне (абстрактно-логічне) та візуальне (наочно-понятійне) мислення як креативні форми мислення, досліджено особливості їх розвитку та взаємозв'язку у підлітковому віці. Розкрито специфіку розвитку процесуальних і змістових компонентів креативності як властивості візуального та вербально-понятійного мислення. Виявлено сензитивні періоди, проаналізовано динаміку розвитку та взаємозв'язки вербальної та візуальної креативності у підлітковому віці. Розроблено тренінгову програму з розвитку креативного мислення підлітків, експериментально підтверджено її ефективність.

Психологічні чинники розвитку креативного мислення майбутніх практичних психологів: автореф. дис... канд. психол. наук / Н.М. Макаренко ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2008. — 20 с. — укр.

Вивчено психологічні чинники розвитку креативного мислення майбутніх практичних психологів. На підставі теоретичного аналізу стану дослідження проблеми креативності та креативного мислення зарубіжними та вітчизняними авторами узагальнено та систематизовано теоретичні положення, емпіричні факти, конструктивні ідеї, напрямки й аспекти її вивчення. Вивчено та систематизовано психологічні особливості та чинники розвитку креативного мислення майбутніх практичних психологів. З використанням певних методик досліджено характеристики даного мислення, а саме: швидкість (продуктивність), гнучкість, оригінальність. Вивчено та систематизовано психологічні особливості та чинники (спадкові, особистісні, мотиваційні, середовищні) розвитку креативного мислення майбутніх практичних психологів. Установлено, що психологічними чинниками розвитку креативного мислення є внутрішні: мотиваційно-особистісні (особистісна креативність, внутрішня мотивація, професійно-важливі якості), когнітивно-операційні (інтелектуальний рівень, психологічна компетентність, стиль мислення) та середовище ВНЗ як зовнішній чинник.

Психологічні особливості формування креативних здібностей в підлітковому віці: автореф. дис... канд. психол. наук / Є.Л. Гергель ; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. — К., 2007. — 20 с. — укр.

Розглянуто основні підходи до трактування природи та детермінації креативності. Здійснено аналіз основних чинників, що зумовлюють розвиток креативних здібностей у підлітків. Проаналізовано стан розробленості проблеми дивергентного та конвергентного мислення. На підставі проведених кореляційного, дисперсійного та факторного аналізів визначено когнітивні й індивідуально-особистісні характеристики креативних підлітків. Виявлено найбільш оптимальний (сензитивний для дослідженої вибірки) період у розвитку креативних здібностей. Розроблено різноспрямовані програми корекційно-розвивальних занять. Здійснено оцінювання їх ефективності й встановлено статистично вірогідну позитивну динаміку. Експериментально підтверджено вірогідність гіпотези, згідно з якою саме комплексний підхід до формування дивергентного та конвергентного мислення позитивно впливає на креативні здібності підлітків.

Психологія творчості: Навч. посіб. / Л.П. Міщиха ; Прикарпат. нац. ун-т ім. В.Стефаника. — Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. — 447 с. — укр.

Визначено сутність і основні характеристики творчості. Описано механізм творчого процесу та його психофізіологічні особливості. Розглянуто вітчизняні та зарубіжні теорії творчості. Визначено структуру креативності, розкрито зміст понять інтуїції та інтуїтивного мислення, творчих здібностей, обдарованості та креативного продукту. Охарактеризовано соціальні механізми творчості, визначено мотиви творчої діяльності людини, показано вплив стереотипів на даний процес. Виявлено вікові особливості розвитку творчих здібностей людини, розкрито сутність психології обдарованості, таланту та геніальності. Наведено методи активізації творчого мислення. Розглянуто специфіку наукової, філософської, релігійної, педагогічної, технічної, музичної, артистичної, літературної творчості та сучасні креативні психологічні технології, зокрема, методи діагностики особистісної креативності та творчого потенціалу.

Розвиток креативного мислення дитини в умовах позашкільних навчальних закладів науково-технічного профілю / Д. Лебедєв // Позашк. освіта та виховання . — 2008. — N 2. — С. 7-10. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

Розглянуто проблему рівня сформованості технічних інтересів у членів творчих об'єднань (ТО) позашкільних навчальних закладів технічного напрямку. Висвітлено впровадження ідеї розвитку у школярів інтересу до транспортної техніки у процесі її макетування і конструювання у діяльності одного з творчих об'єднань Дніпровського району. Обґрунтовано загальні та педагогічні умови навчання учнів. Визначено критерії рівнів

сформованості технічних інтересів в учнів ТО технічного спрямування. Запропоновано модель вірно представленого логічного генезису основних етапів розробки та виготовлення технічного пристрою. Окреслено основні напрями роботи гуртківців ТО "Макетування та конструювання транспортної техніки". Подано схему можливої міграції гуртківців у межах ТО з метою задоволення власних пізнавальних інтересів. Зазначено, що репрезентативність досвіду підтверджена здійснюваною навчально-методичною роботою протягом 1993 - 2008 навчальних років, результатами втіленої програми ТО "Макетування та конструювання транспортної техніки" у відповідності до вимог I Всеукраїнського конкурсу на краєц науково-методичну розробку з питань позашкільної освіти.

Розвиток креативного образного мислення в підлітковому віці / О. В. Іванюта // Наука і освіта. – 2006р.– № 5-6. – С.161-162. – Бібліогр: 9 назв. – укр.

Подані результати експерименту, метою якого була перевірка гіпотези про те, що спеціальна організація навчальних занять з урахуванням закономірностей формування основних структурних компонентів образного мислення є необхідною умовою його гармонійного розвитку у підлітковому віці

Розвиток креативного мислення майбутніх учителів музики / Н.М. Аксініна // Освіта дорослих. – 2012р. – № 4 – С.186-192. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.

Розглянуто особливості розвитку креативного мислення майбутніх учителів музики.

Розвиток творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку / М.О. Шопіна // Освіта на Луганщині . — 2007. — N 2. — С. 136-139. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.

Проведено порівняльний аналіз досліджень і публікацій із проблем розвитку творчого мислення дітей молодшого шкільного віку. Проблему творчості та творчого мислення молодшого школяра розглянуто як психолого-педагогічну. Розглянуто вплив творчого мислення на успішність у навчальній діяльності, з подальшим наданням відповідних рекомендацій. Розкрито поняття "креативність" як комплекс інтелектуальних та особистісних особливостей індивіда, що сприяють самотійному вирішенню проблем.

Теоретико-методологічні проблеми креативності в структурі професійного мислення психолога-практика / Н. І. Пов'якель // Наука і освіта . — 2010. — Спец. вип.: проект "Когніт. процеси та творчість". — С. 21-25. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.

Розглянуто проблему професійного мислення психолога-практика, особливості його становлення в період набуття засад професіоналізму у ВНЗ. Надано визначення креативності як здатності до конструктивного нестандартного мислення і поведінки, висвітлено основні напрямки її прояву в професійному мисленні психолога-практика. Визначено основні параметри креативності, що є основою тестування дивергентної продуктивності професійного мислення психолога-практика. За допомогою тесту "Незавершені фігури" з фігурних тестів творчого мислення Е. П. Торранса, опитувальника креативного потенціалу і тесту "Ваш творчий потенціал" в адаптації Г. С. Никифорова досліджено рівень та особливості креативності у майбутніх психологів-практиків.

Тестування як засіб діагностики креативного мислення старшокласників у процесі навчання фізики: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О.С. Шевченко ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2010. — 19 с. — укр.

Розроблено модель навчально-виховного процесу з фізики з використанням тестів для діагностики та розвитку креативного мислення учнів старших класів ЗНЗ. Удосконалено вимоги щодо складання тестів з фізики, запропоновано класифікацію тестів, що ґрунтується не на формі побудови тестових завдань, а на особливостях їх формулювання та побудови тесту в цілому. Розроблено комп'ютерну програму для діагностики та розвитку креативного мислення учнів старших класів ЗНЗ. Доведено, що під час роботи з комп'ютерною програмою тестування в її учасників формується позитивне ставлення до тесту й адекватна самооцінка рівня власних навчальних досягнень, що покращує процес пізнання та підвищує рівень мотивації до вивчення фізики.

Удосконалення змісту загальноправових дисциплін як умова формування креативного потенціалу майбутнього вчителя / А. В. Шадріна // Педагогіка вищ. та серед. шк.: зб. наук. пр. — 2010. — Вип. 28. — С. 385-389. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Виявлено оптимальні умови успішності розвитку креативного потенціалу майбутніх вчителів шляхом теоретичного обґрунтування необхідності удосконалення змісту загальноправових дисциплін. Проаналізовано підручники з загальноправових дисциплін, які розроблені й призначені для студентів педагогічних університетів. Зроблено висновок про необхідність удосконалення змісту навчального матеріалу. Розглянуто чинні навчальні програми з загальноправових дисциплін. Здійснено їх коригування з метою узгодження змісту посібників, тематики дисципліни, кількості навчальних годин, відведених на її вивчення відповідно до державного освітнього стандарту.

Література

1. Аксініна, Н. М. Розвиток креативного мислення майбутніх учителів музики / Н. М. Аксініна // Освіта дорослих. – 2012р. – № 4 – С.186-192. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.
2. Барнич, О. В. Проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів у художній спадщині українських педагогів (др. пол. XIX - XX ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О. В. Барнич ; Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. — Чернігів, 2011. — 19 с. — укр.
3. Василькевич, Я. Проблема діагностики творчих здібностей у діяльності психологічної служби ВНЗ / Я. Василькевич // Рідна шк. — 2008. — N 10. — С. 43-45. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.
4. Войтович, О. П. Міжпредметні зв'язки у навчанні фізики як засіб розвитку творчих здібностей учнів основної школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. П. Войтович ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. — К., 2010. — 20 с. — укр.
5. Гергель, Є. Л. Психологічні особливості формування креативних здібностей в підлітковому віці: автореф. дис... канд. психол. наук / Є. Л. Гергель ; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. — К., 2007. — 20 с. — укр.
6. Грек, О. М. Візуальна креативність у структурі візуально-мислинневої діяльності / О. М. Грек // Наука і освіта . — 2007. — N 4-5. — С. 31-35. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.
7. Григор'єва, А. А. Розвиток творчих здібностей студентів у позанавчальній діяльності / А. А. Григор'єва // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту. Сер.: Педагогіка . — 2009. — N 2. — С. 211-215. — Бібліогр.: 11 назв. — укр.
8. Грицюк, Л. С. Методичні аспекти розвитку креативного мислення у проектуванні / Л. С. Грицюк, О. П. Пекарчук // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка" . Архітектура. — 2010. — N 674. — С. 27-31. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.
9. Гуменюк, С. М. Особливості розвитку творчих здібностей розумово відсталих дітей на заняттях з образотворчого мистецтва / С. М. Гуменюк // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Корекц. педагогіка і психологія . — 2011. — Вип. 3. — С. 54-58. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.
10. Дидактичні умови організації інноваційного навчання у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Н. В. Чен ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. — Х., 2011. — 20 с. — укр.
11. Димченко, Л. Нетрадиційні письмові роботи з мови – один із засобів розвитку креативності старшокласників в умовах профільної освіти / Л. Димченко // Рідна шк. — 2010. — N 4/5. — С. 40-43. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.
12. Дмитриев, С. В. Креативно-двигательные действия человека как объект социокультурного анализа и дидактического исследования (ч.1) / С. В.

- Дмитриев // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту . — 2002. — N 17. — С. 77-89. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.
13. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень: моногр. / Держ. фонд фундамент. дослідж. М-ва освіти і науки України / Ред.: В.О. Моляко; О.Л. Музика. — Житомир: Рута, 2006. — 320 с. — Бібліогр.: с. 306-319. — укр.
 14. Калашніков, І. В. Розвиток творчої діяльності учнів у процесі вивчення функцій в основній школі: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / І. В. Калашніков ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. — К., 2003. — 19 с. — укр.
 15. Колеснікова, Г. І. Літературна творчість - ефективний засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів / Г. І. Колеснікова // Педагогіка вищ. та серед. шк.: зб. наук. пр . — 2010. — Вип. 28. — С. 239-244. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.
 16. Котлярова, Л. Т. Креативність мислення при рішенні пізнавальних задач образотворчого характеру як одна з умов обдарованості учнів / Л. Т. Котлярова // Вісн. Харк. держ. акад. дизайну і мистец . — 2002. — N 12. — С. 21-26. — Бібліогр.: 2 назв. — укр.
 17. Куненко, Л. О. Розвиток творчих здібностей молодших школярів з особливими потребами на уроках музики / Л. О. Куненко // Педагогіка і психологія проф. освіти . — 2008. — N 5. — С. 76-82. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.
 18. Курята, Ю. В. Креативне мислення як чинник соціалізації дітей молодшого шкільного віку: автореф. дис... канд. психол. наук / Ю.В. Курята; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького. — Хмельниц., 2008. — 20 с. — укр.
 19. Лебедєв, Д. Розвиток креативного мислення дитини в умовах позашкільних навчальних закладів науково-технічного профілю / Д. Лебедєв // Позашк. освіта та виховання . — 2008. — N 2. — С. 7-10. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.
 20. Липецький, О. Метод проектів в організації дослідницької діяльності як чинник розвитку творчих здібностей учнів / О. Липецький // Позашк. освіта та виховання . — 2008. — N 2. — С. 33-36. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.
 21. Лисенко, В. І. Планування і управління розвитку у курсантів елементів творчої діяльності / В. І. Лисенко // Наук. вісн. ХДМІ . — 2011. — N 2. — С. 86-92. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.
 22. Лобода, О. В. Креативність як основа психічного здоров'я особистості / О. В. Лобода // Наука і освіта . — 2010. — N 3. — С. 61-65. — Бібліогр.: 14 назв. — укр.
 23. Макаренко, Н. М. Психологічні чинники розвитку креативного мислення майбутніх практичних психологів: автореф. дис... канд. психол. наук / Н. М. Макаренко; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. — К., 2008. — 20 с. — укр.

24. Міщиха, Л. П. Психологія творчості: Навч. посіб. / Л. П. Міщиха ; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. — Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. — 447 с. — укр.
25. Музиченко, Ю. Розвиток творчих здібностей майбутніх учителів - передумова формування мобільності / Ю. Музиченко // Рідна шк. — 2006. — N 9. — С. 20-22. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.
26. Мусаєв, К. Ф. Діагностика впливу занять у позашкільних закладах на розвиток учнів / К. Ф. Мусаєв // Наука і освіта. — 2009. — N 10. — С. 205-209. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.
27. Нікітенко, Т. М. Творчий розвиток особистості - одне з найважливіших завдань гуманістичного освітнього процесу / Т. М. Козіна, Р. І. Нікітенко // Наша шк. — 2008. — N 4. — С. 37-42. — Бібліогр.: 22 назв. — укр.
28. Панченко, Г. П. Методика розвитку творчих здібностей майбутнього вчителя музики в процесі вокальної підготовки: автореф. дис... канд. пед. наук / Г. П. Панченко ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К., 2008. — 20 с. — укр.
29. Пов'якель, Н. І. Теоретико-методологічні проблеми креативності в структурі професійного мислення психолога-практика / Н. І. Пов'якель // Наука і освіта. — 2010. — Спец. вип.: проект "Когніт. процеси та творчість". — С. 21-25. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.
30. Розвиток творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку / М. О. Шопіна // Освіта на Луганщині. — 2007. — N 2. — С. 136-139. — Бібліогр.: 12 назв. — укр.
31. Розіна, І. В. Особливості розвитку креативних форм мислення в підлітковому віці: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / І. В. Розіна ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. — О., 2009. — 21 с. — укр.
32. Розіна, І. В. Психологічні особливості розвитку креативних форм мислення в підлітковому віці: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / І. В. Розіна ; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. — О., 2009. — 21 с. — укр.
33. Русанова, К. А. Психологічні особливості взаємозв'язку й динаміки розвитку творчого мислення й хореографічних здібностей у студентів хореографічного факультету в процесі навчання / К. А. Русанова // Наука і освіта. — 2010. — Спец. вип.: проект "Когніт. процеси та творчість". — С. 251-255. — Бібліогр.: 6 назв. — укр.
34. Середа, І. О. Розвиток творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / І. О. Середа ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Т., 2011. — 18 с. — укр.
35. Серьогіна, І. В. Розвиток творчих здібностей студентів ВНЗ при вивченні курсу "Елементи декоративно-прикладного мистецтва" / І. В. Серьогіна // Педагогіка вищ. та серед. шк.: зб. наук. пр. — 2009. — Вип. 26. — С. 318-321. — Бібліогр.: 5 назв. — укр.

36. Стась, М. І. Методика формування творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва: Автореф. дис... канд. пед. наук / М. І. Стась ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. — К., 2007. — 20 с. — укр.
37. Татаренко, М. Г. Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами театрального мистецтва в умовах дозвілля: Автореф. дис... канд. пед. наук / М. Г. Татаренко ; Київ. нац. ун-т культури і мистец. — К., 2006. — 21 с. — укр.
38. Тихено, Л. В. Вплив пошуково-дослідницької діяльності старшокласників на розвиток їхніх творчих здібностей / Л. В. Тихенко, Н. Ю. Сидоренко // Позашк. освіта та виховання . — 2008. — N 1. — С. 30-35. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.
39. Уфімцева, С. Розвиток творчої особистості дитини в умовах навчально-виховного комплексу / С. Уфімцева // Неперерв. проф. освіта: теорія і практика . — 2006. — N 3-4. — С. 104-107. — укр.
40. Шадріна, А. В. Удосконалення змісту загальноправових дисциплін як умова формування креативного потенціалу майбутнього вчителя / А. В. Шадріна // Педагогіка вищ. та серед. шк.: зб. наук. пр. — 2010. — Вип. 28. — С. 385-389. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.
41. Шевченко, О. С. Тестування як засіб діагностики креативного мислення старшокласників у процесі навчання фізики: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. С. Шевченко ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. — К., 2010. — 19 с. — укр.
42. Явоненко, М. В. Розвиток літературно-творчих здібностей молодших школярів засобами різних видів мистецтв / М. В. Явоненко // Педагогіка і психологія проф. освіти . — 2008. — N 5. — С. 69-75. — Бібліогр.: 9 назв. — укр.
43. Якубова, Л. А. Методика розв'язання проблемних завдань як засобу розвитку творчих здібностей школяра / Л. А. Якубова // Педагогіка і психологія проф. освіти . — 2008. — N 2. — С. 97-103. — Бібліогр.: 8 назв. — укр.